

ється розробити систему фітнес-занять, які б базувалися на педагогічних принципах, із метою ефективного формування фітнес-культури особистості студенток І курсів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вайнер Э.Н. Валеология: учеб. для вузов / Э.Н. Вайнер. – М. : Флинта; Наука, 2001. – 416 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка. Підручник. Видавництво Ліра-К, Київ 2016, 607с.
3. Коробков А.В. Физическое воспитание / Под ред. В.А. Головина, В.А. Маслякова, А.В. Коробкова. – М. : Высшая школа, 1983. – 236 с.
4. Кузнецов С.О. Великий тлумачний словник / С.О. Кузнецов. – СПб. : Норинг, 1998. – 1534 с.
5. Максимова К.В «Моніторинг стану соматичного здоров'я студенток І курсів вищих навчальних закладів м. Харкова» / К.В. Максимова // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – № 7(29)/2017. – Київ, 2017. – С. 30.

6. Максимова К.В., Мулик К.В. «Актуальні питання збереження та зміцнення здоров'я студенток 17-21 років вищих навчальних закладів за рахунок фізкультурно-оздоровчих фітнес-занять» / К.В. Максимова // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. – Випуск 10, 2017. – С. 301.

7. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры: Учебник для институтов физической культуры / Л.П. Матвеев. – М. : Физкультура и спорт, 1991. – 487 с.

8. Митяева А.М. Психолого-педагогические условия становления валеологической культуры младших подростков : автореферат дис. ... канд. пед. наук / А.М. Митяева. – Орел, 1999. – 20 с.

9. Теория и методика физического воспитания : учебник для студентов высших учебных заведений физического воспитания и спорт / Под ред. Т.Ю. Круцевич. – Киев : Олимпийская литература, 2003. – 236 с.

10. Эдвард Т. Хоули Оздоровительный фитнес : учебное пособие / Эдвард Т. Хоули, Б. Дон Френке. – К. : Олимпийская литература, 2000. – 355 с.

УДК 17.023.36:159.923.2

ЗМІСТ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Папушина В.А., к. філол. н., доцент,
доцент кафедри української філології
Хмельницький національний університет

Естетична культура як невід'ємний компонент духовного світу особистості є важливою умовою існування людства. Актуальним постає питання розроблення цілісної концепції формування естетичної культури, яка б охоплювала всі сфери життєдіяльності людини, оскільки вони не існують ізольовано одна від одної. Спираючись на історичний досвід, праці видатних мислителів, педагогів, автор висуває концепцію особистісного виховання естетичної культури як складника культури суспільства загалом.

Ключові слова: культура, естетика, естетичне виховання, естетичні категорії, формування естетичної культури, самовиховання, саморозвиток.

Эстетическая культура как неотъемлемый компонент духовности личности является важным условием существования общества. Актуальным видится вопрос разработки целостной концепции формирования эстетической культуры, которая бы охватывала все сферы жизнедеятельности человека, поскольку они не существуют изолированно друг от друга. Опираясь на исторический опыт, на труды выдающихся мыслителей, педагогов, автор выдвигает концепцию личностного воспитания эстетической культуры как составляющей культуры общества в целом.

Ключевые слова: культура, эстетика, эстетическое воспитание, эстетические категории, формирование эстетической культуры, самовоспитание, саморазвитие.

Papushina V.A. CONTENTS OF AESTHETICALLY CULTURE OF PERSONALITY

Aesthetic culture as an essential part of the spiritual world of the individuality is an important condition for the existence of mankind. The question of the development of a holistic concept for the formation of aesthetic culture, which can cover all spheres of human life because they do not exist in isolation from each other, brings up actuality. Basing on historical experience, on the work of prominent thinkers, teachers, the author put forward the concept of personal education of aesthetic culture as a component of the culture of society on a whole.

Key words: culture, aesthetics, aesthetic education, aesthetic categories, formation of aesthetic culture, self-education, self-development.

Постановка проблеми. Естетична культура як невід'ємний компонент духовного світу особистості є важливою умовою і-

снування людства. Негативні тенденції в економіці нашої держави, духовній сфері суспільства призвели нині до погіршення

культурного рівня, втрати духовних орієнтирів значної частини молоді, що не могло не справити негативний вплив на стан держави загалом. Не випадково Національна доктрина розвитку освіти України в XXI ст. визначила одним із пріоритетних напрямів естетичне виховання та всебічний розвиток особистості, формування її духовних смаків, ідеалів, розвиток художньо-творчих здібностей, здатність сприймати, відчувати, розуміти, творити прекрасне, жити за законами краси. Тому проблема формування естетичної культури молоді на сучасному етапі потребує ґрунтовного дослідження й вимагає наповнення новим дієвим змістом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним постає питання розроблення цілісної концепції формування естетичної культури, яка б охоплювала всі сфери життєдіяльності людини, оскільки вони не існують ізольовано один від одного. Життєдіяльність окремої особистості виявляється у свідомості, почуттях, поведінці, культурі і є складовою частиною цілісної структури. Цієї думки дотримувалися філософи й педагоги, акцентуючи на важливості естетичної культури особистості: М. Бахтін, І. Бех, Л. Губерський, І. Зязюн, М. Каган, Л. Левчук, О. Коннко, О. Леонтьєв.

Естетика як наука про прекрасне тісно пов'язана з часом, має свої історичні особливості. Важливими є загальнолюдські критерії розуміння краси, притаманні кожній епосі. Наведені у статті думки відомих мислителів і сучасних дослідників про критерії прекрасного узагальнено як естетичні категорії різних рівнів. Володіння ними визначено як ознаку естетичної культури особистості. Головним джерелом формування естетичної культури у статті означено освіту, освіченість, мистецтво. Універсальне з усіх мистецьких джерел – мистецтво літератури.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в екскурсі в історію зародження і розвитку культури, естетичної культури зокрема, акцентуванні на необхідності формування нині естетичної культури особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні основи змісту поняття естетичної культури закладалися з давніх-давен і в усі часи були предметом особливої уваги з боку мислячих прогресивних діячів. Ключовим у дефініції «естетична культура» виступає термін «культура», який потребує детального розгляду в історичному аспекті. *Культура* (від лат. *cultura* – оброблення, виховання, освіта, розвиток, шанування) – історично визна-

чений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей особистості, втілений у формах організації життя й діяльності людей, їх стосунках, а також створених ними матеріальних і духовних цінностях. Поняття «культура» нині вживається в багатьох сферах: із метою характеристики історичних епох (антична культура), народів, націй (культура майя), сфер діяльності чи життя (культура праці, художня культура), а також як ознака духовного життя людини [1, с. 64]. Споріднена з ним дефініція «естетична» стосується усіх названих сфер, оскільки є визначальною рисою, що їх характеризує з точки зору рівня розвитку людини й суспільства.

Походження терміна «культура» має глибоке історичне коріння. У Давньому Римі воно означало обробку, культивування землі, тобто вплив на неї людської діяльності. У мовній практиці давніх греків був термін «техне» (грец. *τέχνη* – мистецтво, майстерність, уміння). Звідси бере початок сучасне походження термінів «техніка малювання», «техніка письма», що позначають досконалість, майстерність, професійність у їх вищих досягненнях. У своїх промовах Цицерон часто використовував метафоричне значення слова «культура» з метою характеристики духовного стану суспільства. Наприклад, в одній із його промов відчуємо дієвість впливу на слухачів метафори: «Як необроблена родюча нива не дає врожаю, так і душа. Плекання душі – це філософія: вона вириває з неї зло, готує її до посіву і засіває тільки те насіння, котре, визрівши, принесе багатий урожай» [2, с. 252]. Розуміння культури як інструменту для «обробки», «культивування» душі стало синонімом терміна «культура» як результату виховання, освіти, через які здійснюється розвиток особистості, формування її кращих рис.

Термін «культура» залишається нерозкритим до кінця. У науковій літературі є величезна кількість означень цього терміна. Найбільш поширеним вважається таке: «Культура – це все, що створено людиною». Але людиною твориться не тільки прекрасне й велике, людина – також творець зла, низькопробної масової культури, непорозумінь і конфліктів тощо. Означене тлумачення цього терміна не охоплює духовного життя людини й суспільства, у ньому не визначено роль і місце людини в житті, мистецтві, освіті, ідеології, не вказано на ту високу роботу, що зв'язує людей в єдність, націю. Ширше означення терміна знаходимо в словнику «Педагогічні технології»: культура – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством

у процесі суспільно-історичної практики. Культура – це рівень розвитку особистості, який характеризується мірою засвоєння накопиченого людством соціального й духовного досвіду й здатністю до його збагачення. Цю думку акумулював академік Д. Ліхачов. Він дав своє влучне й коротке визначення терміна: «Культура – це те, що робить людину людиною». Поняття «культура» охоплює матеріальну діяльність і її результат, але, у першу чергу, воно визначає духовну діяльність людини. Автор книги «Науки про природу і науки про культуру» німецький філософ Г. Ріккерт виклав своє розуміння співвідношення матеріальної й духовної культури: «Продукти природи – те, що вільно росте із землі, продукти культури виростуть на полі, яке обробила людина <...> культура – це те, що безпосередньо створено людиною, яка діяла відповідно до поставленої мети» [3, с. 55]. Для більш точного розуміння поняття «культура» потрібно враховувати реалії її функціонування в соціумі як виявів етнічних, вікових, регіональних, групових субкультур, оскільки представники різних субкультур мають свої специфічні цінності, традиції, стереотипи, правила поведінки, навіть особливу мову чи зовнішній вигляд.

Отже, культурне становлення людини – це багатогранний процес, в основі якого має бути розвиток знань, переконань, здібностей, почуттів і поведінки, що відповідають високим цінностям.

Один зі значних філософів другої половини ХХ ст. Х.-Г. Гамадер був переконаний, що освіта, освіченість тісно пов'язані з поняттям «культура», оскільки означають специфічний спосіб людини перетворювати свої природні задатки на широкі можливості. Культура – це світ штучного, створеного людиною у процесі її життєдіяльності і є її другою природою. А друга природа – це природа людини-творця. Культурна людина – людина освічена, здатна творити прекрасне, розуміти красу навколишнього світу, збагачувати її своєю діяльністю. Суспільно-історична зумовленість культурної діяльності людини містить елементи естетичного сприйняття світу через конкретну сферу дій, оскільки в будь-яку діяльність вноситься морально-естетичне, емоційно-почуттєве забарвлення. М. Лосський стверджував, що більшість моментів діяльності особистості здійснюється не стільки через матеріальну вмотивованість чи егоїстичний інтерес, скільки за велінням серця, через відчуття насолоди від краси самого процесу діяльності, який тановить сенс її життя. Таку думку висловлює і К. Ушинський: «Матеріальні результати праці під-

носять людську гідність: але тільки внутрішня, духовна животворна сила праці слугує джерелом людської гідності, а разом з тим і моральності та щастя» [4, с. 307].

Для характеристики цієї особливої сфери життєдіяльності людини наука оперує поняттям «естетична культура». Естетична культура є складовою частиною культури як сукупність естетичних цінностей і способів їх розпізнання.

Поняття «естетична культура» не має усталеного тлумачення, як і перелік її складників. У розумінні поняття домінують два основних напрями: естетична культура суспільства, соціуму й естетична культура особистості. Культура суспільства розглядається як особливий механізм накопичення, збереження, трансформації й трансляції інформації, яка є естетичною цінністю. Дефініцію «естетична культура особистості» розуміємо як систему знань, поглядів, переконань, умінь, навичок, за допомогою яких людина використовує накопичену інформацію і проектує її на всі аспекти своєї життєдіяльності. Розглядати поняття «естетична культура» незалежно від соціального аспекту не можна, оскільки формування естетичної культури особистості відбувається під впливом соціальних факторів. Розуміючи це, варто надавати особливого значення освіті окремих особистостей, які в процесі своєї діяльності, комунікації мають підвищувати загальний естетичний рівень суспільства.

Вчені, зокрема, М. Мід (психолог), А. Швейцер, Х. Ортега-і-Гассет, М. Бердяєв, В. Розанов (філософи), Ю. Лотман (культуролог), розглядають освіту як культурний феномен. Увесь навчально-виховний процес має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, має торкатися національної і регіональної культури, естетичних традицій, що склались історично в соціумі. У контексті заклику німецького педагога А. Дістервега «Навчай культурі відповідно!» розуміємо естетичну діяльність як спосіб існування і самовираження індивідуальності, як унікальну форму естетичної культури людини в різних умовах.

У світовій науці розглядаються різноманітні індивідуальні особливості людини відповідно до того, які цінності вона сповідує. Відповідно до цих цінностей формуються світоглядні моделі поведінки особистості. Професор психології Д. Мацумото в книзі «Психологія і культура» (2003) говорить, що кожна спільнота за видом діяльності й окрема людина як її особисте виявлення мають свої цінності, норми поведінки, уявлення про прекрасне, що реалізується в діяльності так званих «приватних» куль-

тур, наприклад, інформаційна культура, екологічна культура, математична культура і т.д. Такий підхід поділяється багатьма дослідниками, які розглядають поняття «естетична культура»: О. Таран (екологічна культура), О. Окунева (математична культура), Н. Самсонова (конфліктологічна культура), С. Зайцева (культура розумової праці), В. Косирев (культура навчальної праці) та ін. Сутність естетичної культури в різних видах діяльності людини виявляється як в її досягненнях, так і безпосередньо у спілкуванні цього соціуму. Існує так звана внутрішня структура, яка є сукупністю компонентів, кожен з яких є підсистемою умінь, навичок і естетичних якостей людини. Тому, розглядаючи естетичну культуру як інтегративну якість особистості, виокремлюємо в ній елементи естетичної культури високого рівня, ціннісні стосунки й потреби естетики. Підсумковою метою естетичної культури є встановлення загальної високої культури особистості, яка живе за законами краси, які мають місце у багатогранних сферах людської діяльності, реалізуючи закладену потребу в спілкуванні та розуміння прекрасного, і є зрозумілими для всіх.

Загальною складовою частиною естетичної культури особистості є сукупність естетичних цінностей, способів їхнього творення й розуміння. У структуру естетичної культури входять найбільш поширені універсальні категорії: естетичні почуття, естетична свідомість, естетичні цінності, естетичні ідеали, смаки, ідеї. Коли вони досягають високого рівня, то включаються вищі задоволення особи: гедонізм та евідемонізм. Метою досягнення естетичної культури є почуття прекрасного, яке виявляється не тільки в умінні насолоджуватися красою, а й у переживанні любові до краси та її створенні навколо себе. Такий сенс розуміння естетичної культури поширюється на всі напрями життєдіяльності особистості. О. Гук вважає: «Гедонізм та евідемонізм у структурі розвитку особистості посідають місце, що межує з розумовим, моральним, фізичним і естетичним рівнями. Провідним у загальній культурі людини можна вважати естетичне, що найбільш повно й широко торкається різних граней життєдіяльності особи, бо починається зі сфери підсвідомого, емоційно почуттєвого розвитку людини й створює відповідну оптимістичну й щасливу систему життя» [5, с. 194]. Е. Поміткін у праці «Розвиток духовного потенціалу й глибокої перетворення особистості» як результат формування естетичної культури розглядає естетичні емоції й почуття, що пов'язані зі сприйняттям краси, гармонії, досконалості в життєдіяльності людини.

Серед позитивних естетичних станів особистості автор називає благоговіння, смак, гармонію, інтерес, милування, насолоду, натхнення, обожнювання, окриленість, святковість, досконалість, співзвучність, урочистість [6, с. 216–223].

Спілкування з творами мистецтва – важливе джерело естетичної культури, оскільки воно не може бути просто спогляданням, його треба пережити, включити в себе раціональне й ірраціональне, інтелектуальне й емоційне, свідоме й підсвідоме. Усі сили душі, усі форми свідомості мають бути тут присутні. Кожен твір мистецтва треба впустити в душу, відчутти задоволення, радість спілкування з ним. Звичайно, можуть виникати й інші почуття. Під час спілкування з примітивним, бездарним, убогим, як у мистецтві, так і в житті, народжуються негативні естетичні стани особистості: гидливість, дисгармонія, дисонанс, спустошеність, відраза, упередженість і навіть страждання. Це здорова реакція естетично культурної людини на брак досконалості, оскільки в особистості закладено особливе прагнення до краси. Частіше в наш час зустрічається і реакція байдужості, нерозуміння, осуду, глузувань над творами високого мистецтва, що продиктовано недостатньою освіченістю, вихованістю чи бажанням заробити сумнівний успіх серед примітивної публіки.

Розуміючи поняття «естетична культура» як результат виховання і розвитку особистості, самовиховання, самоосвіти й саморозвитку та вироблення на цій основі естетичного смаку, естетичного сприйняття світу, естетичних знань, естетичних ідеалів, тобто усіх складників культурного розвитку людини, ключовим вважаємо системний освітній процес. Глибокі систематичні знання, освіченість дають поштовх до вироблення та становлення естетичної культури особистості як внутрішньої потреби й переконання. Особливе місце тут належить мистецькій та літературній освіченості, що дає можливість особистості оперувати у своїй свідомості естетичними категоріями, які визначають рівень сприйняття естетичної своєрідності навколишньої дійсності і її відображення у творах мистецтва та визначають особливе індивідуальне сприйняття. Найвищий ступінь узагальненості виявляється в протилежностях: прекрасне-потворне, піднесене-знижене, гармонійне-драматичне тощо. До оцінки сформованості естетичної свідомості особистості належать естетичні категорії: смак, ідеал, іронія, гротеск, алегорія. «Розуміння естетичних категорій досягається вивченням закладених у них естетичних цінностей» [7, с. 188].

Базовою категорією дефініції *естетична культура* є поняття *естетика*. Уперше термін «естетика» (від грец. *αισθητικός*, *aisteticos* – сприйняття через відчуття) був використаний німецьким філософом А. Баумгартером у значенні «наука про прекрасне» (1744). Поява поняття «естетика» сягає коріннями доби палеоліту, від якої до нашого часу дійшли окремі зразки мистецтва. У примітивних скульптурах, наскальних малюнках, печерних розписах, петрогліфах простежуються прагнення примітивних митців до краси, яка мала впливати на тих, хто її споглядав. Естетична думка, що стала основою стародавньої культури й проявилася в унікальному, характерному для кожної цивілізації стилі розуміння краси й способів її передачі, сформувалася в єгипетській, месопотамській, давньогрецькій, давньоримській, східних та південноамериканських культурах. Художні пам'ятки, артефакти давніх цивілізацій свідчать, що прадавні володіли притаманними їм уявленнями про прекрасне, дотримувалися певних принципів його відтворення, які накопичувалися, зберігалися й передавалися як знання. У Стародавній Греції та Стародавньому Римі естетика набула глибини філософського осмислення дійсності. Питання науки про прекрасне мало державну вагу. Наприклад, Сократ, Ксенофонт поняття краси уявляли як служіння раціональному, державницькому началу. Платон вважав, що істинна краса знаходиться поза часом і простором, вона не може бути знищена. Аристотель забезпечив науковий аналіз окремих принципів краси. Він, вивчивши художню практику свого часу, зробив теоретичне узагальнення художньої творчості («Поетика»), вважаючи, що найвище вираження краси – це людина, а завданням мистецтва є відтворення прекрасного.

Історичний досвід розвитку світового мистецтва у кожен епоху тією чи іншою мірою, залежно від політичних, релігійних, регіональних чинників, пов'язував ідеал прекрасного з людиною. Цю закономірність підсумував І. Кант, вважаючи, що тільки людина у всі часи була ідеалом краси, як і людство загалом «серед всіх предметів у світі може бути ідеалом довершеності» [8, с. 237]. Услід за античними мислителями він висловив упевненість, що лише мистецтво здатне зробити людину цивілізованою, і вона житиме за законами розуму [8, с. 467].

Близькими нашим сучасникам є погляди Ф. Шиллера на єдність естетичної культури й моралі. Лише за умови їхньої рівноваги, цілісності, в окремій людині і в суспільстві буде панувати гармонія і подальший

розвиток. Керувався логікою історичного досвіду Гегель, який пов'язував мистецтво з різними формами людської практики. Мистецтво підносить особистість до рівня свободи, дає сили й натхнення змінювати світ згідно з законами краси.

У сучасній естетиці однією з найпопулярніших течій є екзистенціалізм, який відобразив кризу світовідчуття людини ХХ ст. і є наріжним каменем мистецьких відкриттів уже ХХІ ст. Термін «екзистенціалізм» (фр. *existentialisme* від лат. *existentia* – існування) – це намагання відкрити, пояснити буття через призму особистісного існування, екзистенції. Ключ до розуміння людиною свого складного внутрішнього світу, як і таємниць природи, екзистенціалісти бачать у мистецтві. Праці Е. Гуссерля, М. Хайдеггера, К. Ясперса, Ж.-П. Сартра, Г. Марселя свідчать про естетичне ставлення до світу, що виступає як сфера свободи свідомості та пошуку відносин активної свідомості й пасивної природи.

Американський філософ і мистецтвознавець Д. Даттон висунув теорію сучасної еволюційної естетики, за якою базові естетичні потреби людини розвинулися на основі способу виживання. За його вченням, серед розмаїття естетичних смаків і інтересів людина вибирає ті принципи, які пов'язані з її існуванням як біологічного виду, вводячи поняття «інстинкт мистецтва». Таким чином вчений пояснює різні рівні естетичної культури та неможливість чи небажання окремими верствами населення їх підвищувати. Він висуває припущення, що здатність до сприйняття краси та створення мистецьких шедеврів є еволюційно закладеною ознакою вищого рівня розвитку інтелекту. Люди з низьким рівнем інтелекту часто не бажають його підвищувати, оскільки їм комфортно у світі своєї маргінальної естетичної культури, вона їх повністю задовольняє. Ця думка не має узагальнюючого характеру, оскільки нині ознака високого інтелектуального та естетичного рівня людини – необхідна умова для її повноцінного існування в навколишньому світі [9, с. 212], тому зрозумілим є сучасне прагнення старшого покоління дати дітям повноцінну освіту й виховання заради їх майбутнього.

Сучасна педагогіка оперує загальнонауковим поняттям «виховання» у двох значеннях. У широкому соціальному значенні виховання – це передача соціального досвіду від старших поколінь молодшим, у вузькому – спрямований вплив на людину суспільних інститутів із метою передання їй певних знань, прищеплення навичок і вмінь, гідної поведінки, формування її наукових переконань, суспільних цінностей, моральних та

політичних орієнтирів, життєвих настанов і перспектив.

Виховання – цілеспрямований, організований і планомірний вплив вихователів, певного організованого соціального середовища (наприклад, навчально-виховних закладів) із метою формування особистості вихованця. У вузькому значенні – це процес і результат, спрямовані на вирішення конкретних виховних завдань. Термін «естетичне виховання» в «Українському педагогічному словнику» визначено як складову частину виховного процесу, що безпосередньо спрямований на формування і виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності.

У теоретичній спадщині К. Ушинського, В. Водовозова, В. Стоюніна, В. Острогорського, яка суттєво вплинула на погляди сучасних дослідників, є думки про естетичне виховання особистості як складника її гармонійного розвитку. Головними визначалися моральне, трудове, інтелектуальне, фізичне виховання. Естетичне виховання не розглядалось як окремий процес, а вирішення завдань, змісту, засобів і методів естетичного виховання та творчої реалізації особистості, на погляд вчених, мав відбуватися в комплексі з іншими складовими частинами виховного процесу. А. Макаренко вважав, що естетичне почуття має бути щомиті присутнім у житті кожного: у стосунках з оточуючим світом, ставленні до себе, природи, держави. В. Сухомлинський писав: «Краса – могутній засіб виховання чутливості душі. Це вершина, з якої ти можеш побачити те, чого без розуміння і почуття прекрасного, без захоплення і натхнення ніколи не побачиш» [10, с. 410]. Сучасні дослідниці Т. Аболіна та Н. Миропольська зазначають результатом естетичного виховання особистості появу в неї потреби в удосконаленні оточення, забезпечення особистісного сприйняття суспільних цінностей, вироблення соціально значимого й історично прогресивного ставлення до життя, природи, людей, суспільних порядків, шляхів розвитку людства.

Таким чином, історичний досвід української педагогіки, праці сучасних педагогів-новаторів, зарубіжний досвід естетичного виховання суголосні в думці про важливість цієї складової частини навчально-виховного процесу.

І. Зязюн та О. Семашко розробили Комплексну програму естетичного виховання, яка враховує складність сучасного культурологічного становища та визначає шляхи,

що забезпечать належний рівень як художньо-естетичної освіченості підростаючого покоління, так і роботу в цьому напрямі з усім нашим суспільством. Естетично довершена людина – опора суспільства, творець, здатний повсякчас змінювати життя за законами краси.

Формування естетичної культури – це вироблення в особистості естетичного досвіду діяльності, способу мислення як культурної, освіченої моральної людини. Термін «формування» означає незакінчену дію, тобто її безперервний процес через навчання, самоосвіту, самовиховання й накопичення життєвого досвіду. Для того, щоб повною мірою сформувати власну естетичну культуру, не піддатися впливу масової культури, маргіналізації, особистість має бути підготовленою, вона має володіти позитивним досвідом, бути цілеспрямованою і здатною включати естетичні категорії до свого життєвого досвіду. Термін «сформованість» може мати закінчену дію лише на певний період життєдіяльності особистості, тому що знову і знову виникають критерії осягнення прекрасного, які треба досягнути.

Висновки з проведеного дослідження. Формування естетичної культури – необхідна умова успішного розвитку як окремої особистості, так і держави загалом. Розуміння цієї важливої істини та намагання налагодити життя в різних сферах за законами краси, культивування прагнення до розуміння культурних цінностей – складники цілеспрямованої державної політики, яка змінить країну. Завдання сучасного викладача – шукати форми і методи виховання естетичної культури молоді людини. Тільки таким чином можна досягти і загального добробуту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антофійчук В.І. Культурологія : термінологічний словник / В.І. Антофійчук. – Чернівці : Книги–XXI, 2007. – 159 с.
2. Цицерон Марк Туллий. Избранные сочинения / Марк Туллий Цицерон ; сост. и ред. М.Л. Гаспарова, С.А. Ошерова, В.М. Смирин ; вст. ст. Г.С. Кнабе. – М. : Художественная литература, 1975. – 456 с.
3. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре / Г. Риккерт. – М. : Республика, 1998. – 413 с.
4. Ушинский К.Д. Избр. пед. произведения : в 2 т. / К.Д. Ушинский. – М. : Наука. – Т. 1. – 627 с.
5. Гук О.Ф. Теоретичні передумови формування естетичної культури / О.Ф. Гук // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2013. – Вип. 18. – С. 193–199.
6. Помыткин Э.А. Развитие духовного потенциала и глубинные преобразования личности / Э.А. Помыткин // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. – 2015. – № 1(64). – С. 200–223.

7. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова та ін. – Чернівці : Золоті Литаври, 2001. – 636 с.

8. Кант І. Сочинения : в 6 т. / И. Кант. – М. : Мысль, 1963. – Т. 5. – 564 с.

9. Dutton D. Aesthetics and Evolutionary Psychology / D. Dutton // The Oxford Handbook of

Aesthetics. – New York : Oxford University Press, 2003. – P. 212–234.

10. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : у 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 2 : Формування комуністичних переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. Сто порад учителю. – 1976. – 672 с.

УДК 377.5

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ФЕЛЬДШЕРСЬКОЇ ОСВІТИ В ХЕРСОНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ (II ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

Якименко С.І., д. філос. у галузі освіти, професор,
завідувач кафедри початкової освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Селятенко О.В., аспірант кафедри початкової освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті проаналізовано ситуацію в Херсонській губернії II половини XIX ст., яка на той час перебувала у складі Російської імперії, виділені суспільно-політичні, культурно-освітні та соціально-економічні передумови, що сприяли розвитку фельдшерської освіти в Херсонській губернії наприкінці XIX ст.

Ключові слова: *фельдшерська освіта, медична освіта, передумови, Херсонська губернія, фельдшер, історія медичної освіти, історія педагогіки.*

В статье проанализирована ситуация в Херсонской губернии второй половины XIX в., которая в то время входила в состав Российской империи, выделены общественно-политические, образовательные и социально-экономические предпосылки, способствовавшие развитию фельдшерского образования в Херсонской губернии в конце XIX в.

Ключевые слова: *фельдшерское образование, медицинское образование, предпосылки, Херсонская губерния, фельдшер, история медицинского образования, история педагогики.*

Yakymenko S.I., Seliatenko O.V. PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF PARAMEDIC EDUCATION IN THE KHERSON PROVINCE (II HALF OF THE XIX – EARLY XX CENTURY)

Analyzing the situation in the Kherson province of the second half of the nineteenth century, which at that time was part of the Russian Empire, the authors identified the socio-political, educational, cultural and socio-economic background that contributed to the development of paramedical education

Key words: *paramedic education, medical education, preconditions, Kherson province, medical assistant, history of medical education, history of pedagogy.*

Постановка проблеми. В умовах реформування медичної освіти України, пошуку на державному рівні шляхів подолання прогалів в освіті медичних працівників різних ланок, зокрема і фельдшерів, актуальним стає звернення до історико-педагогічного досвіду минулих поколінь із метою віднайдення відповідей на наболілі питання сьогодення. Для цього ми і звертаємо увагу на аспекти розвитку медичної освіти на регіональному рівні (в Херсонській губернії II половини XIX – на початку XX ст.), аналізуючи умови, що передували початку підготовки освічених і досвідчених фельдшерських кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спеціального аналізу передумов розвитку фельдшерської освіти в Херсонській губернії не було, але низка науковців, таких як В. Єрмілов, М. Кушик, Н. Кузовова, Л. Рябовол, О. Рогоза, О. Майстренко, С. Ігумнов, Н. Рубан, Н. Куліш, С. Сінкевич, А. Кисельов, В. Черно, С. Губанов, І. Наконечний, А. Руденко, Ф. Кокошко, Л. Дергунова, займалися питаннями розвитку та становлення медичної освіти в Україні загалом і в містах Херсонської губернії зокрема (Миколаєві, Одесі, Херсоні).

Незважаючи на значний сучасний прогрес у розвитку та становленні фельдшер-